

T m ph m nh (TPM) l m t thu t ng   b nh nh n (BN) bi t đ n v c ng   ng i hi u bi t r v ch ng b nh n y. Ng i ta x p n o v o nh m b nh l y tim m ch nh ng đ i khi c ng xem n o l b nh l y c a h h p. V chuy n m n th i TPM l m t t nh tr ng g y   nh h ng đ n c u tr uc v ch c n ng c a tim ph i, m h u qu l do bi n đ i c u tr uc v ch c n ng c a ph i. T m l tim v ph l ph i, t c b nh tim nh ng nguy n nh n l do ph i. B nh n y kh ng ph i l hi m g p m ng c l i r t hay g p sau khi b b nh ph i m n t nh, nh ng khi ch n đ o n th i đ c ghi sang thu t ng “suy tim”. Ch nh v   đ o m   BN bi t r đ c ch ng b nh m m nh m c ph i n y.

B nh suy tim b n ph i c nguy n nh n t ph i

C c đ y h n 30 n m, T ch c Y t th gi i (WHO) đ đ a ra đ nh ngh i v b nh TPM, đ l s ph đ i c a th t ph i do c c b nh l y thay đ i c u tr uc v ch c n ng c a ph i (tr nh ng b nh l y ph i   nh h ng đ u ti n đ n tim tr i, ch ng h n b nh tim b m sinh). Nh ng sau đ th i WHO đ ch nh s a l i: thay th “ph đ i th t ph i” b ng “thay đ i c u tr uc v ch c n ng th t ph i”.   nh ng BN b nh ph i gi m oxy m u th i vi c x c đ nh tr ng h p n o c thay đ i c u tr uc v ch c n ng m ch m u ph i c ng nh t m th t ph i g p r t nh u kh kh n, ngo i tr ti n h n h c c c k thu t x m l n. V b nh ph i t c ng n m n t nh l nguy n nh n th ng g p nh t c a TPM, cho n n khi n o i đ n TPM ng i ta hay đ c p đ n b nh ph i t c ng n m n t nh. S ti n tr i n c a t ng   đ ng m ch ph i   BN b nh ph i gi m oxy m u l quan tr ng nh t, n kh ng ch li n quan đ n ph đ i th t ph i m c n l y u t ti n l ng b nh.   Hoa K v ch u u, c t nh c o kh ng 10-30% BN nh p vi n v suy tim sung huy t l TPM. TPM đ ng h ng th 3 trong c c b nh tim th ng g p nh t   ng i tr n 50 tu i sau cao huy t   v b nh tim do x v a m ch m u. H ng n m,   Hoa K c o đ n 80.000 ng i t v ng v b nh ph i t c ng n m n t nh v con s n y   V ng qu c nh l 30.000. Tuy nhi n, kh ng th n o x c đ nh đ c tr ng h p n o c t ng   đ ng m ch ph i.

Theo dõi, đi u tr cho m t b nh nh n tâm ph m ãn.

Chúng ta bi t r ng, máu t tâm th t ph i đ c b m vào trong đ ng m ch ph i đ n mao m ch ph i. M ao m ch ph i s c ó s trao đ i khí gi a ph nang và mao m ch (máu đen nghèo oxy s bi n thành máu đ giàu oxy), sau đó máu vào trong t nh m ch ph i đ tr l i tim và đây là vòng tu n hoàn nh . Khi có thay đ i c u trúc và ch c năng c a ph i trong các b nh ph i m ãn s đ a đ n tăng áp l c trong đ ng m ch ph i, khi áp l c đ ng m ch ph i tăng, t c tăng s c c n thì tâm th t ph i c n ph i c g ng nhi u h n đ đ y máu ra và vì th s đ n đ n ph i đ i tâm th t ph i, đ a đ n suy tim ph i. Các b nh lý chính hay g p trong TPM là b nh ph i t c ngh n m ãn tính; b nh ph i mô k lan t a; các h i ch ng gi m thông khí và các b nh m ch máu ph i. Nh trên đã nêu thì b nh ph i t c ngh n m ãn tính là nguyên nhân hay g p nh t c a TPM, còn nguyên nhân gây b nh ph i t c ngh n m ãn tính là các b nh viêm ph qu n m n, hen ph qu n và khí th ng ph i. M t s b nh khác cũng gây b nh ph i t c ngh n là x hóa ph i, giãn ph qu n. M t s y u t nguy c gây tăng áp l c đ ng m ch ph i (gây ra TPM) g m y u t gi i ph u gây phá h y ho c t c ngh n gi ng m ch máu ph i (khí th ng, x hóa, huy t kh i) và y u t ch c năng (gi m oxy ph nang, tăng thán khí và nhi m toan, tăng th tích máu do đa h ng c u, x p ng ph nang).

T t c các b nh lý làm thay đ i c u trúc và ch c năng c a ph i đ u đ a đ n gi m oxy máu (không đáp ng đ nhu c u trao đ i khí c a c th). Tình tr ng thi u oxy s đ n đ n co th t các ti u đ ng m ch ph i và t đó đ n đ n tăng áp l c đ ng m ch ph i, áp l c oxy ph nang càng th p thì s co th t ti u đ ng m ch ph i càng nhi u. M t khác, tình tr ng suy hô h p s đ a đ n đ ng CO₂ và gây toan hô h p, toan hóa máu s đ a đ n co th t các t nh m ch ph i ph i h p v i co th t ti u đ ng m ch do thi u oxy t ch c, s làm tăng áp l c đ ng m ch ph i.

Ph i nh n bi t TPM giai đo n s m

Th t s thì vi c đi u tr BN TPM r t h n ch , vì th b nh có tiên l ng không t t. V n đ đ t ra là ph i phát hi n ra TPM giai đo n s m đ ng ch n ti n tri n. Trên m t BN b b nh ph i m n tính thì vi c xác đ nh có b r i lo n ch c năng th t ph i ch a là m t vi c r t khó khăn, t t nh t ph i phát hi n giai đo n có tăng áp đ ng m ch ph i mà ch a nh h ng tim ph i. Các tri u ch ng c a TPM th ng b che đ u b i tri u ch ng c a b nh ph i m n, th ng là BN có nh ng đ t phù ch n, đau ng c không đ i n h nh, khó th khi g ng s c, tím ngo i vi liên quan g ng s c, có th ho ho c tình tr ng gi m thông khí ban đ m đ n đ n khó th khi ng , tăng huy t áp nh , đau đ u... M t tri u ch ng r t hay g p TPM và cũng đ b b qua là th ng n, c n ph i xem m c đ ho t đ ng nào làm cho BN khó th vì t BN s gi i h n ho t đ ng nh m tránh b khó th . Khi khám BN, bác sĩ s phát hi n ra đ u hi u c a tăng áp l c đ ng m ch ph i qua nghe tim và phát hi n ra suy tim ph i (tim to, t nh m ch c n i, gan to, phù ngo i vi...), tình tr ng thi u oxy m n tính s gây ngón tay, ngón ch n d i tr ng ho c BN b tím đ n nh ng i đ n, m t l i và đ do tăng sinh c a các m ch máu màng ti p h p trông nh m t ch.

Trong th c t , các tri u ch ng trên s r t khó phân bi t v i b nh ph i t c ngh n m n tính vì có tăng thông khí ng c, t nh m ch c n i BN b nh ph i t c ngh n m n tính cũng khó nh n bi t do tăng áp l c trong l ng ng c. Phù ngo i vi có th do nh ng nguyên nhân khác nh gi m albumin máu. Do tăng thông khí nên nghe tim s r t khó phát hi n các ti ng th i b t th ng. Vì th r t c n đ n các xét nghi m c n lâm sàng đ ch n đ đoán tình tr ng c a tăng áp l c đ ng m ch ph i và r i lo n ch c năng th t ph i. BN đ c th c hi n các xét nghi m: X-quang ph i, siêu âm tim, đo đ n tâm đ , thông tim, ch p c ng h ng t (MRI)...

N u BN đ c ch n đ đoán và đi u tr t t thì b nh có th n đ nh đ n 20 năm. Đ i v i b nh ph i m n tính ti n tri n t đ đ a đ n t n th ng ch c năng ph i đ n r i gây tăng áp l c ph i, suy tim ph i. Tiên l ng c a b nh tùy thu c vào vi c ki m soát b nh ph i m n h n là vi c đi u tr tăng áp l c đ ng m ch ph i. Ngoài vi c đi u tr b nh ph i m n tính, ng i b nh còn đ c s đ ng li u pháp oxy, t p th , lo i b y u t kích thích (hút thu c lá), có ch đ ăn u ng và ngh ng i phù h p. BN c n ph i tái khám đ nh k đ đ c bác sĩ h ng đ n c th các v n đ nêu trên và đ c đi u tr liên t c.

BS. Đ ng Minh Trí

Ng n t website suckhoedoisong.vn